

Nr 25.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning; given Stockholms slott den 22 september 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 september 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller:

I skrivelse den 6 september 1939 hava de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1939 tillkallade sakkunniga rörande frågan om handelssjöfartens skyddande under krigsförhållanden — 1939 års sjöfartsskyddsutredning — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för främjandet av handelsfartygens förseende med skyddsanordningar mot minsprängning (paravanskyddssvep av flottans typ M/31 med apteringsanordningar) hos riksdagen äska ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå under förut-

sättning att rederierna för de fartyg, som försåges med dylika skyddssvep, bidroge med halva kostnaden för skyddssvepens anskaffande och apterande.

Till motivering av berörda förslag hava de sakkunniga anført i huvudsak följande:

Ändamålet med ifrågavarande skyddssvep vore att, om en förankrad mina påträffades, leda dess ankartross ut till de på sidan om fartygen framgående paravanerna, där ankartrossen avklippes så att minan flöte upp. Enligt för användning av förankrade minor gällande folkrättsliga bestämmelser skulle därvid minans tändanordningar automatiskt urkopplas, till följd varav minans sprängning genom stöt mot densamma i regel ej kunde äga rum.

Efter uppfinningen av s. k. antennminor hade till förhindrande av minsprängning genom kontakt mellan bogsertross och antennmina försök inom svenska marinen verkställt med isolering genom rostfri stålbeläggning av bogsertrossarna. När dessa försök slutförts torde åtgärder komma att vidtagas för bogsertrossarnas förseende med dylik isolering, vilket ej torde komma att medföra någon avsevärdare ökning i kostnaderna för minsvepets tillverkning.

Dessutom finge framhållas, att minsvepet icke invercade till minskning av fartygets fart och ej på fartygets manöver i annan mån, än att vid stor fartminskning eller upphävandet av farten folk måste vara till hands för inhalning av paravanerna.

Kostnaderna för ett dylikt skyddssvep och för dess apterande å ett handelsfartyg belöpte sig enligt från marinförvaltningen erhållen uppgift till:

för själva skyddssvepet bestående av:

4 paravaner (varav 2 i reserv) à kronor 2,000	kronor	8,000
bogser- och inhalningstrossar	»	2,000

för ett skyddssvep sålunda cirka kronor 10,000.

för anordningarna ombord:

bogserfäste, ledarklys, pollare och däckertar samt kättingar (inklusive aptering)	cirka kronor	20,000

för skyddssvep och anordningar sålunda cirka kronor 30,000.

Dessa kostnader vore beräknade med ledning av å ett svenskt motorfartyg utförda arbeten. Dessa arbeten hade emellertid även omfattat en del anordningar för fartygets användning såsom hjälpkryssare, varför de sakkunniga hölle före, att kostnaderna för apterandet av minsvepet å handelsfartyg i allmänhet torde kunna avsevärt nedbringas. Kostnaderna i nu angivet hänseende komme även att växla i storlek beroende på förstävens form samt placeringen ombord av ankarspel och vinschar. Vid beställning av ett större antal paravaner torde även vara möjligt att kunna nedbringa tillverkningspriset för dessa.

Under världskriget 1914—1918 hade paravansvep i stor utsträckning använts å brittiska större såväl örlogs- som handelsfartyg och bidragit till att skydda dem mot minsprängningar vid passage av minfält. Numera vore svenska flottans större artillerifartyg också försedda med dylika svep, vilka vid utförda prov visat sig lämpliga för sitt ändamål. Även det å förenämnda motorfartyg vid nyligen utförda försök anbringade paravanskyddssvepet M/31 hade fungerat på tillfredsställande sätt, om än dess säkra utläggning torde kräva viss övning.

De sakkunniga hade också funnit, att detta skyddssvep M/31, på lämp-

ligt sätt anordnat å handelsfartyg (med större längd än 60 meter), vore ägnat att i hög grad skydda detsamma mot sprängning av förankrade minor, varför det syntes de sakkunniga önskvärt, att våra större dyrbarare handelsfartyg och fartyg med minst 60 meters längd, som ofta trafikerade farvatten, där minfara förelåge, i största möjliga utsträckning försåges med skyddssvep av här omförmälda typ. Åtgärder syntes därför böra vara vidtagna för att för rederierna möjliggöra medförande och användning av sådana skyddssvep å fartyg av nyssnämnda kategorier.

Enligt från kommerskollegium erhållen uppgift utgjordes svenska handelsflottans fartyg med minst 60 meters längd gående i olika farter av följande antal (avrundat i helt tiotal), nämligen

i ren Östersjöfart	10 st.
i Östersjö- och Nordsjöfart samt annan europeisk fart	360 »
i oceanfart	90 »
i tankfart	20 »
Summa 480 st.	

Att förse alla dessa med skyddssvep kunde givetvis icke av kostnadsskäl ifrågasättas och vore ej heller ur skyddssynpunkt behöfligt, då säkerligen icke alla samtidigt komme att trafikera farvatten, där minfara förelåge. Såsom förut framhållits hade de sakkunniga därför ansett, att skyddssvep av denna typ i första hand borde avses för nyss nämnda kategorier handelsfartyg.

De sakkunniga anföra härefter, att de genom Sveriges redareförening begärt uppgift från våra större rederier, huruvida dessa hade för avsikt att på egen bekostnad förse något eller några av sina fartyg med här ifrågavarande skyddssvep. Något svar å denna förfrågan hade ännu icke kommit de sakkunniga tillhanda. De sakkunniga utginge emellertid från att det antal fartyg, som av redarna själva bleve försedda med paravansvep, vore otillräckligt för att tillförsäkra de handelsfartyg, som erfordrades för upprätthållande av nödvändig svensk sjöfart, största möjliga skydd mot minsprängningar i farvatten, som under krigsförhållanden kunde komma att mineras.

Efter att hava framhållit att enligt de sakkunnigas mening åtgärder därför tydligtvis måste vidtagas för anskaffning av ytterligare skyddssvep och för deras aptering å de handelsfartyg, som ansåges vara i behov därav, anföra de sakkunniga vidare följande:

Med hänsyn till de med anskaffningen och apterandet förenade kostnaderna hade de sakkunniga ansett, att den första anskaffningen av paravanskyddssvep borde begränsas till att tillgodose det mest trängande behovet för att, därest det efter användningen av de sålunda anskaffade skyddssvepen skulle uppstå krav på ytterligare sådana svep, kunna utöka detta antal i erforderlig grad.

Med ledning av vad i det föregående anförts beräknade de sakkunniga, att härför skulle erfordras ett belopp av omkring 2,000,000 kronor.

De sakkunniga hade närmare undersökt på vad sätt dessa kostnader skulle kunna täckas. Då obestridligt vore, att det för landets försörjning vore ett statsintresse av största betydelse, att sjöfarten under krigsförhållanden (under såväl neutralitet som krig) på säkrast möjliga sätt i erforderlig ut-

sträckning upprätthölles, syntes det de sakkunniga, att staten borde deltaga i här ifrågavarande kostnaders bestridande. Ett ytterligare skäl härför vore, att från statens sida alla åtgärder borde vidtagas, som kunde minska riskerna för förluster uppkomna genom statens andel i krigsförsäkringar. Statens deltagande i kostnaderna vore jämväl påkallat för att ej i allt för hög grad öka rederiernas utgifter ävensom för att stärka rederiernas intresse för sjöfartens vidmakthållande under krigsförhållanden. Å andra sidan borde det även vara en angelägenhet av vikt för redarna att i möjligaste mån trygga sig mot fartygsförluster med hänsyn till de stora värden fartygen representerade.

Av nu nämnda anledningar ansåge de sakkunniga, att såväl staten som redarna borde deltaga i kostnaderna för handelsfartygens förseende med skyddssvep, och hade därvid funnit skäligt, att kostnaderna delades lika dem emellan.

Därjämte kunde ifrågasättas, att staten för de rederier, vilka därav vore i behov, såsom lån mot skälig ränta från särskild lånefond tillhandahölle de medel, som erfordrades för bestridande av de på rederierna kommande kostnaderna för skyddssvepen och deras aptering.

Såsom av det föregående framginge, skulle enligt de sakkunnigas åsikt staten till en början endast tillhandahålla ett begränsat antal skyddssvep. Bestämmandet av vilka fartyg, som skulle utfå dessa skyddssvep, borde tillkomma kommerskollegium, till vilket ämbetsverk ansökan om erhållande av sådant skyddssvep skulle inlämnas.

Kollegium syntes även vara den myndighet, som efter prövning av kostnaderna för anskaffande och anbringande av skyddssvepen till vederbörande, skulle utbetala det bidrag, som staten skulle svara för enligt förut angiven grund.

De skyddssvep, vilka sålunda skulle anskaffas, borde tillhandahållas i med dockor försedda hamnar, från vilka fartyg, som hade att passera minfarliga områden, förväntades utgå. Bestämmelser härom ävensom angående erforderliga föreskrifter för skyddssvepens utlämning och skötsel torde det böra tillkomma marinen att i samråd med kommerskollegium närmare utforma.

Över ifrågavarande framställning hava kommerskollegium den 14 och marinförvaltningen den 15 september 1939 avgivit infordrade utlåtanden.

Kommerskollegium har anfört följande:

Den av pågående krig uppstående minfaran för svenska handelsfartyg och handelssjöfartens betydelse för det svenska folkhushållet syntes kollegium väl motivera att ifrågavarande anslag beviljades. Anslaget borde ställas till kollegii förfogande, därvid torde böra föreskrivas,

att anslaget icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd överskridas,

att kollegium, på de närmare villkor kollegium kunde finna skäl föreskriva, skulle äga att av anslaget utbetala bidrag med högst hälften av anskaffningskostnaderna för dylika skyddsanordningar å de fartyg, kollegium skulle äga att bestämma, och av övriga kostnader för dessa fartygs förseende med skyddsanordningarna,

att marinförvaltningen, på vederbörande redares begäran, skulle mot skälig, av nämnda förvaltning bestämd ersättning tillhandahålla till skyddsanordningarna hörande paravaner med eller utan bogser- och inhalnings-trossar,

att marinförvaltningen, efter samråd med kollegium, skulle äga meddela

anvisningar om ifrågavarande minskyddsmateriels anskaffning, förvaring, vård och användning, samt

att, därest paravan ej längre erfordrades för fartyg, för vilket den med bidrag från anslaget anskaffats, eller fartyget försålles till utlandet, paravanen skulle, därest marinförvaltningen så påfordrade, utan ersättning avstås till marinförvaltningen.

Vad anginge den av sjöfartsskyddsutredningen berörda frågan om statslån för täckande av de på rederierna ankommande kostnaderna för fartygs förseende med ifrågavarande skyddsanordningar, ville kollegium förutsätta, att kollegium, innan avgörande träffades i denna fråga, finge tillfälle att i särskild ordning uttala sig om densamma.

Marinförvaltningen har förklarat sig icke hava något att erinra mot sjöfartsskyddsutredningens ifrågavarande förslag.

Av utredningen i ärendet framgår, att ifrågavarande paravanskyddssvep *Departements-
chefen.* äro ägnade att i avsevärd grad minska risken för de fartyg, som äro försedda därmed, mot sprängning av förankrade minor. Det är, såsom de sakkunniga framhållit, en samhällelig angelägenhet av största betydelse, att sjöfarten på säkrast möjliga sätt i erforderlig utsträckning upprätthålles. Ehuru det uppenbarligen ligger i redarnas eget intresse, att åtgärder till skydd mot minfaran i görligaste mån vidtagas, delar jag de sakkunnigas av kommerskollegium biträdda uppfattning, att statens medverkan till dylika åtgärder i nuvarande läge, särskilt med hänsyn till den statliga krigsförsäkringsverksamheten, är motiverad. De sakkunnigas förslag, enligt vilket denna medverkan lämnas på sådant sätt, att staten bidrager med halva kostnaderna för skyddssvepens anskaffande och anbringande å fartygen, förefaller rimligt. Det torde få ankomma på kommerskollegium att bestämma, vilka fartyg som härvid i första hand böra komma i fråga, ävensom att, i anslutning till vad kollegium anfört, fastställa de närmare villkoren för statsbidragets tillgodonjutande. Vad medelsbehovet beträffar tillstyrker jag, att det av de sakkunniga föreslagna beloppet anvisas såsom reservationsanslag. Med hänsyn till vikten av att ifrågavarande anordningar vidtagas snarast möjligt, torde anslaget böra upptagas å tilläggsstaten till riksstaten för innevarande budgetår.

Till den av de sakkunniga berörda frågan om inrättande av en särskild lånefond för tillhandahållande av medel för bestridande av de på rederierna ankommande kostnaderna är jag på sakens nuvarande ståndpunkt icke beredd att taga ställning. Därest ett mera allmänt behov av statslån för ändamålet skulle göra sig gällande, torde jag i sinom tid få underställa detta spörsmål Kungl. Maj:ts prövning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av handelsfartygs förseende med skydds-
anordningar mot minsprängning* å tilläggsstat I till riksstaten
för budgetåret 1939/40 under tionde huvudtiteln anvisa ett
reservationsanslag av kronor 1,000,000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 25.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.